

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 22 decembrie 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

foreign policy association
APE
asociația pentru politică externă

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • DECEMBRIE 2017 • NR.12 (142)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grău – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

- 1. Christoph Speckbacher (GRECO):** Discuțiile despre transparența finanțării partidelor limitează riscul capturării statului.
- 2. Jacopo Leone (OSCE/ODIHR):** În Republica Moldova există lacune în domeniul transparenței și divulgării surselor de finanțare a partidelor.
- 3. Pavel Postică (Promo-Lex):** Partidele de guvernare omit să raporteze toate cheltuielile suportate.
- 4. Philip Dimitrov (Comisia de la Veneția):** Trebuie sporită capacitatea administrativă a Comisiei Electorale Centrale.
- 5. Sergiu Lipcean (IDIS Viitorul):** Partidele din Republica Moldova nu sunt interesate de transparentizarea finanțării.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

Uniunea Europeană a anunțat pe 21 decembrie că a oferit Republicii Moldova 36,3 milioane euro în calitate de sprijin bugetar, în urma rezultatelor obținute în cinci programe, inclusiv implementarea zonei de liber schimb, reforma poliției și finanțelor publice. Într-un comunicat dat publicității de delegația UE la Chișinău, se spune că autoritățile moldovene au căzut de acord să folosească și mai departe banii pentru sprijinirea celor cinci programe, care mai includ implementarea regimului liberalizat de vize, agricultura și dezvoltarea rurală. În comunicat se precizează că suma ajutorului este mai mică decât cea solicitată de guvern, de 47 milioane euro.

Conducerea FMI a aprobat o nouă tranșă de împrumut pentru Republica Moldova, de peste 22 milioane dolari, în urma eforturilor guvernului „de consolidare a stabilității macroeconomice și financiare”. La ședința sa din 20 decembrie, la Washington, Consiliul de Directori Executivi al FMI a ajuns la concluzia că autoritățile moldovene respectă „în linii generale” condițiile prevăzute de programul bilateral de colaborare, dar că „sunt necesare eforturi susținute de promovare a reformelor, pentru a accelera creșterea economică și a îmbunătăți condițiile de trai ale populației”.

Guvernul condus de Pavel Filip a fost remaniat pe 19 decembrie, schimbările fiind anunțate de președintele Partidului Democrat, Vlad Plahotniuc. Motivul invocat a fost necesitatea de a avea un executiv mai eficient și mai puțin afiliat partidelor politice aflate la guvernare. Numai patru miniștri și-au păstrat portofoliile. Cei șapte miniștri noi ai guvernului sunt în mare parte nume cunoscute, care revin în guvern, unii reluându-și vechile ministere. Președintele Igor Dodon a declarat că va semna demisia miniștrilor eliberați din funcții, dar că nu va accepta noile candidaturi propuse de coaliția de guvernare. Este vorba de șapte noi miniștri, între care foști premieri Iurie Leancă și Chiril Gaburici și fostul ministru al Justiției și președinte al Curții Constituționale, Alexandru Tănase.

Banca Națională a Moldovei a dat publicității ceea ce numeste o „sinteză detaliată” a investigației furtului miliardului, a așa-numitului raport Kroll 2. Într-un comunicat al BNM se spune că sinteza de 57 de pagini ar dezvălui cum au fost furat banii, precum și țările prin care aceștia au circulat sau în care au ajuns, prin intermediul grupului de firme al lui Ilan Shor, care în prezent este primarul orașului Orhei.

Barometrul Opiniei Publice (BOP) arată că UE crește în preferințele cetățenilor. Prima dată după mai mulți ani, procentul alegătorilor care ar sprijini aderarea la UE este mai mare decât al susținătorilor aderării la Uniunea Eurasiatică. Raportul dintre preferința estică și cea vestică este de 32 la 38 la sută, în favoarea Uniunii Europene. Potrivit BOP, încrederea în Igor Dodon a scăzut de la 32% în aprilie la 20% în noiembrie. Totodată, s-a dublat numărul celor care spun că nu au încredere în nimeni și ating cota de aproape 50 la sută.

Finanțarea partidelor politice – la ce etapă se află Republica Moldova?

La Chișinău a avut loc recent conferința „Finanțarea partidelor politice în Republica Moldova: lecții învățate în Parteneriatului Estic”. Discuțiile s-au axat pe împărtășirea experienței internaționale în finanțarea transparentă a partidelor într-o competiție democratică eficientă în sistemele pluripartite, atât în statele din Occident, cât și în țările din Parteneriatul Estic, dar și pe rolul mecanismelor de supraveghere sarcina cărora este de a responsabiliza partidele politice. Conferința a fost organizată în cadrul programului Parteneriat pentru Buna Guvernare, co-finanțat de Uniunea Europeană și Consiliul Europei, în parteneriat cu fundațiile Friedrich Ebert și Konrad Adenauer, Institutul

pentru Democrație și Asistență Electorală IDEA și Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova.

Potrivit unor date prezentate în deschiderea conferinței de directorul asociației ADEPT, Igor Boțan, în 2016 în Republica Moldova erau înregistrate 40 de partide politice. 23 dintre acestea au raportat veni-

turi de 96 de milioane lei, sau 5 milioane euro. Din această sumă 40 de milioane de lei, echivalentul a aproximativ 2 milioane euro, au fost alocate de la bugetul de stat, ceea ce constituie 0,12% din veniturilor bugetare.

Cei mai mari beneficiari ai cheltuielilor făcute de partide, potrivit datelor prezentate de Igor Boțan, sunt holdingurile media afiliate Partidului Democrat și Partidului Socialiștilor, în special cele patru posturi TV cu audiența cea mai mare subordonate democraților și trei posturi TV aparținând socialiștilor. Alți beneficiari majori ai banilor de la partide sunt organizațiile caritabile – una afiliată PD-ului și două ale socialiștilor.

Christoph Speckbacher: Discuțiile despre transparența finanțării partidelor limitează riscul capturării statului

Christoph Speckbacher, expert al Grupului de State Împotriva Corupției (GRECO), un organism al Consiliului European, spune că subiectul finanțării partidelor politice este în atenția organismelor internaționale și transparența în acest domeniu este unul dintre factorii esențiali pentru democrație și pentru combaterea a ceea ce astăzi se numește capturarea statului.

■ **Christoph Speckbacher:** Lucrez pentru Grupul de State Împotriva Corupției care este unul dintre organele Consiliului European care se ocupă de finanțarea politică și anume de monitorizare. Evaluăm țările și, în acest context, a fost elaborată o a treia evaluare a țărilor în perioada 2007-2011 privind subiectul supravegherii și finanțării partidelor politice. Motivul

pentru care a fost ales acest subiect a fost că atunci când ne uităm peste sondajele de opinie - și situația nu s-a schimbat foarte mult astăzi - instituțiile politice, inclusiv partidele se numără printre primele două instituții cu cea mai mică încredere din Europa și chiar în lume. Acestea concurează pentru prima poziție în acest top cu instituțiile de aplicare a legii, ceea ce este, de asemenea, un subiect de îngrijorare, deoarece avem de-a face cu instituțiile fundamentale și cu chestiuni ce țin de funcționarea statului.

Urmărim acum recomandările date în acea perioadă. În prezent avem 14 țări pentru care procedurile nu sunt încă închise. Și, pentru a plasa situația Moldovei în perspectivă generală, trebuie să spun că există încă țări care nu au reguli sau reglementări

privind finanțarea politică și aceasta este principala noastră sursă de îngrijorare pe moment. Procedura cu privire la Republica Moldova a fost încheiată în 2015, Chișinăul reușind să implementeze aproape toate recomandările, ceea ce înseamnă că premisele de bază sunt în vigoare astăzi și că există reguli care asigură un anumit nivel de transparență asupra veniturilor și cheltuielilor partidelor, dar și în campaniile electorale. Există, de asemenea, un mecanism de supraveghere și un mecanism de executare. Acum, datorită acestei proceduri, GRECO a decis să revizuiască eforturile și a introdus așa-numita *regula 34*, care îi va permite în viitor să analizeze orice situație care apare ad-hoc. Începem să folosim această procedură acum, în special în ceea ce privește România și Polonia.

În ceea ce privește conținutul discuțiilor despre riscurile banilor în politică, pot spune că atunci când CoE a început să lucreze în acest domeniu în anii 1990 au existat două motive principale pentru asta. În primul rând, există o zonă gri în jurul fenomenului de luare de mită. Și avem multe țări în care am făcut analize de caz - cazuri ajunse în justiție de presupuse luări de mită în raport cu oficiali din organele electorale. Și de multe ori s-a spus că banii nu erau pentru buzunarul funcționarului electoral, ci pentru partid sau pentru finanțarea campaniei electorale. Acest lucru se spunea ca o scuză care să absolve de răspundere, și nu era cazul. Trebuie să recunoaștem că este un fenomen de corupție politică atunci când

susții un politician sau finanțezi un partid politic așteptând ca ulterior să vină favoruri în schimb. Chiar și în SUA astăzi o serie de cadre universitare analizează subiectul și modul în care contribuțiile financiare au condus la o situație pe care o putem numi corupție politică.

În ceea ce privește asigurarea unor condiții de concurență echitabile, avem Recomandarea din 2003 a Comitetului de Miniștri privind regulile împotriva corupției în finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, care a fost principalul text adoptat la nivel internațional în acest domeniu și care conține o serie de linii directorii. Ideea principală este că ar trebui să existe un echilibru între finanțarea publică și cea privată, ceea ce înseamnă că beneficiarii nu ar trebui să depindă nici de finanțarea privată, nici de finanțarea publică. Există mai multe situații în Europa atunci când părțile sunt excesiv de dependente de subvențiile publice sau în care sunt complet dependente de sprijinul privat. Acest lucru nu este acceptabil și trebuie să găsim un echilibru adecvat.

O soluție interesantă care să răspundă la întrebarea cum poate fi găsit un stimulent pentru sprijinul privat este exemplul Germaniei, în care o parte din sprijinul public este proporțional sau condiționat de furnizarea de sprijin privat. Astfel, pentru fiecare euro pe care un partid politic îl primește ca donație privată, statul adaugă un euro. Acest lucru are, de asemenea, efecte benefice pentru transparență. Este evident că beneficiarii au un stimulent suplimentar pentru a dezvălui sprijinul privat.

În ceea ce privește limitele cadrului legal, puteți avea cel mai bun cadru legal, dar dacă nu aveți o supraveghere și o executare adecvată, acesta este complet inutil. Ceea ce observăm în prezent și din perspectiva GRECO, țările revin

uneori la anumite îmbunătățiri pe care le-au făcut în anii precedenți și - trebuie să spun că aceasta este opinia mea personală - există câteva țări care par chiar să se joace de-a pisica și șoarecele cu organismele internaționale. Un alt fenomen pe care l-am observat este timpul necesar pentru ca organismul de supraveghere să devină eficient.

Atunci când aveți capacitatea de a verifica veniturile partidelor și ale candidaților electorali, ar trebui să fiți în măsură să examinați și cheltuielile. Pentru mine, când vizitez o țară, absolut esențială este responsabilitatea organismului de control. Trebuie să cereți și trebuie să vă așteptați de la organismele de supraveghere să producă rezultate și să demonstreze că sunt eficiente. Acestea ar trebui să elaboreze rapoarte anuale care să nu se refere doar la numărul de călătorii și la evenimentele naționale organizate, ci și la cifrele și informațiile concrete despre abaterile găsite, ce măsuri s-au luat, care a fost rezultatul și așa mai departe. În felul acesta se va ajunge la o realitate în care fiecare instituție publică va putea fi trasă la răspundere.

Evident că în acest domeniu există și alți jucători care ar trebui să contribuie, începând cu instituția publică supremă a țării, deoarece acesta supraveghează utilizarea resurselor publice care nu ar trebui să fie utilizate în mod abuziv în scopuri electorale în special, dar există și o serie de alte instituții care ar trebui să contribuie la o mai bună supraveghere în acest domeniu.

Ultima mea serie de comentarii se referă la finanțarea politică într-un context mai larg. Din cauza îngrijorărilor că instituțiile politice se bucură de cea mai slabă încredere trebuie să schimbăm situația, înțelegându-se că percepția negativă poate de asemenea să disimuleze anumite aspecte pozitive. Această percepție se bazează adesea

pe numărul mare de cazuri și scandaluri care apar în mass-media. Dar cred că ar trebui să privim acest lucru și ca fiind ceva pozitiv, deoarece acest lucru înseamnă că oamenii sunt conștienți de faptul că mass-media este activă, că și organele de control sunt probabil active și că există o bătălie politică care împiedică nomenclatura politică să pună monopolul asupra finanțării politice. Și acest lucru limitează riscurile a ceea ce numim astăzi capturarea statului.

Dar este evident că nu se poate trata finanțarea partidelor politice ca subiect independent. De asemenea, trebuie să cereți de la membrii executivului și de la parlamentari un set de reguli de integritate atunci când vine vorba de transparența în activitatea lor, de capacitatea de a primi sprijin suplimentar sub formă de sponsorizare sau contribuții directe, sau când vine vorba de contactele pe care le pot avea nu doar cu reprezentanții grupurilor de interese, ci și cu alte terțe părți. Vedem astăzi într-o lume a globalizării inclusiv influențe politice transfrontaliere și avem câteva scandaluri care ilustrează convingător aceste situații.

Ultimul meu mesaj ar fi că trebuie să mobilizăm mai mult sectorul academic, mass-media și societatea civilă în acest domeniu. Este un domeniu de politică relativ nou dacă e să comparăm, de exemplu, cu politicile privind drepturile omului la care e lucrează de după cel de-al doilea război mondial. Este un subiect tânăr și încă nou și, din păcate, avem contacte limitate cu organizațiile locale, inclusiv cu ONG-urile, datorită caracterului tehnic al acestui domeniu. Nu este suficient să spunem: „Da, avem corupție”, „Da, avem probleme în domeniul finanțării politice”. În etapa următoare trebuie să înțelegem unde sunt problemele, de ce sunt acolo, astfel încât să putem formula recomandări pentru a îmbunătăți situația.

Jacopo Leone: În Republica Moldova există lacune în domeniul transparenței și divulgării surselor de finanțare a partidelor

Un alt expert internațional care a vorbit la conferința dedicată finanțării partidelor politice în Republica Moldova a fost Jacopo Leone, ofițer pentru guvernare democratică în cadrul Oficiului OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, OSCE/ODIHR. Jacopo Leone atrage atenția asupra faptului că în Republica Moldova plafonul contribuțiilor persoanelor fizice și juridice este exagerat de mare și spune că cuvântul cheie în ceea ce privește limitele cheltuielilor și donațiilor este „rezonabil”. Adică limitele trebuie să fie în concordanță cu contextul actual și cu situația socială și economică a țării.

Jacopo Leone: Modul în care banii afectează în prezent democrația, rolul finanțării politice este, probabil, punctul cheie pe care trebuie să-l abordăm. Acest lucru are legătură cu lipsa de încredere în instituțiile publice. Rolul banilor în politică este într-o mare măsură responsabil de lipsa de încredere care există pentru partidele politice, pentru parlament și instituțiile democratice în general. Și, în același timp, rolul banilor are un impact asupra percepției corupției pe care o avem față de aceste organisme.

Voi începe cu citatul unui judecător al Curții Supreme din SUA, care a spus: „Trebuie să facem alegerea noastră. Noi putem avea democrație sau putem avea averea concentrată în mâinile câtorva persoane, dar nu le putem avea pe ambele.” Cred că acest lucru este valabil mai ales atunci când vine vorba de țările din Europa Centrală și de Est. În această regiune am văzut o deteriorare progresivă a unor elemente-cheie ale bunei guvernări în planul pluralismului politic, separării puterilor și responsabilității instituțiilor democratice.

Aceste lucruri devin problematice în această regiune și au legătură cu concentrarea averilor. Avem câțiva indivizi foarte puternici, concentrând nu numai bogăția țării, dar, în același timp, folosind procesul politic pentru a avea acces la resursele

publice prin crearea unor partide politice care uneori sunt goale, fără conținut politic, utilizate ca vehicule de acces la resurse publice. Într-un fel, cred că putem numi acest proces capturarea statului din interior - în loc să existe businessuri puternice independente, businessul este atras în jocuri politice.

Așadar, această abordare față de politică pe care o vedem acum în creștere reprezintă un model de afaceri. Avem oligarhii puternici, concentrare puternică a averilor și indivizi bogați care instituie partide politice pentru a avea acces la resursele statului, la resursele publice prin alegeri care sunt controlate și manipulate într-o oarecare măsură. Și odată obținut acest control asupra resurselor publice, acestea sunt redistribuite înapoi întreprinderilor prietenoase, membrilor familiei, companiilor proprii pentru îmbogățirea personală, inclusiv prin adoptarea unor norme legislative, a unor reglementări și reforme precum privatizarea și reformele fiscale. Și aceste beneficii vin înapoi - sistemul de patronaj, într-un anumit sens, revine la partidele politice, la persoane și lideri care dețin puterea și care se află în fruntea acestor

partide sub formă de donații, mită și recunoaștere politică.

Deci, cunoaștem cu toții cred acest cerc vicios și știm cu toții că este foarte greu să-l rupem. Dar unul dintre elementele și instrumentele pe care le-am dezvoltat în ultimii douăzeci de ani este într-adevăr adoptarea unei legislații bune și solide care să se ocupe de finanțarea partidelor politice. Deci, cum reglementăm într-o anumită măsură rolul banilor în procesele noastre politice? Conform unei cercetări realizate la începutul acestui an, vedem o creștere exponențială a legislației normative adoptate pentru a face față finanțării partidelor politice nu numai în Europa, ci și în alte regiuni ale lumii. Deci, există o tendință de adoptare a unei noi legislații pe această temă.

Fără divulgarea surselor și o transparență adecvată cu privire la cine donează bani și unde sunt cheltuiți banii este foarte greu să fie puse în aplicare celelalte măsuri prevăzute de legislație.

Primul punct și seturile de măsuri pe care legislația națională trebuie să le adopte atunci când vine vorba de reglementarea

banilor în politică are de a face cu transparența și dezvăluirea. Acesta este probabil punctul principal - cerințele privind transparența și divulgarea surselor sunt într-adevăr necesare pentru ca alte reglementări să fie puse în aplicare în mod eficient. Deci, într-un sens, atunci când vorbim despre transparență și divulgarea surselor de finanțare, acestea ar trebui să fie principiile care stau la fundamentul legislației privind finanțarea partidelor. Fără o divulgarea a surselor și fără transparența adecvată cu privire la cine dă banii și unde sunt cheltuiți banii este cu adevărat greu să punem în aplicare toate celelalte măsuri pe care le putem avea în legislație.

În ceea ce privește Moldova, există unele lacune care ar trebui abordate în domeniul transparenței și divulgării surselor de finanțare. Dacă ne uităm la raportul recent al misiunii de observare a alegerilor din cadrul OSCE/ODIHR privind alegerile prezidențiale din 2016, raportul recomandă să fie sporite în continuare transparența și responsabilitatea. Se recomandă ca organismul de supraveghere să fie obligat să publice rezultatele și concluziile auditului în timp util. Societatea civilă impune aceleași recomandări. Deci este cu siguranță un domeniu pe care instituțiile moldovenești ar trebui să îl privească și să încerce să-l îmbunătățească.

Cuvântul cheie în ceea ce privește limitele cheltuielilor și donațiilor este „rezonabil”. Limitele trebuie să fie în concordanță cu contextul actual și cu situația socială și economică a țării.

Cel de-al doilea set de măsuri are de-a face cu controlarea costurilor politice și a proceselor politice din țară și introducerea limitelor asupra cheltuielilor și donațiilor către partidele politice. Acesta este, de asemenea, unul dintre domeniile cheie la care s-a referit avizul comun al Comisiei de la Veneția și al ODIHR. În general, cred că cuvântul cheie pe care trebuie să-l ținem minte atunci când vorbim despre limitele de cheltuieli și donații este „rezonabil”. Acestea trebuie să fie rezonabile pentru a fi eficiente.

Există o serie de țări care adoptă astfel de limite. Dacă ne uităm la baza de date

a organizației *International IDEA* privind finanțarea politică, putem vedea că în Europa aproximativ 50% din țări adoptă anumite limite de cheltuieli. Dar când vine vorba de cazul Moldovei există unele lacune acolo - aceste limite sunt prea ridicate și, prin urmare, ele nu au nicio eficacitate în controlul cheltuielilor globale ale procesului politic.

Dacă ne uităm la opinia Comisiei de la Veneția/ODIHR, ei recomandă ca, în contextul actual, să se reducă în continuare plafoanele anuale pentru donațiile private către partidele politice și concurenții electorali. Opinia arată că proiectele de amendamente sunt în rezonanță cu situația socială și economică actuală a Republicii Moldova. Acesta este punctul esențial pentru a face aceste limite rezonabile - ele trebuie să fie în concordanță cu contextul actual și cu situația socială și economică a țării. Și în prezent cred că este destul de vizibilă existența unei discrepanțe.

Când vorbim de sancțiuni, cuvântul cheie este „proporțional”.

Al treilea punct ține de sancțiuni proporționale și disuasive eficiente. Dacă cuvântul cheie în cazul limitelor donațiilor și cheltuielilor era „rezonabil”, atunci în situația în care vorbim despre sancțiuni acesta cuvântul potrivit este „proporțional”. Sancțiunile ar trebui să fie proporționale pentru a fi eficiente și pentru a descuraja partidele politice și candidații electorali să încalce regulile.

Din nou, situația din Moldova este destul de problematică în ceea ce privește sancțiunile. Și acest lucru este punctat în opinia comună a Comisiei de la Veneția/ODIHR. Se vorbește acolo despre întărirea regimului sancțiunilor pentru încălcarea regulilor de finanțare a partidelor și campaniilor electorale, inclusiv despre lipsirea partidelor de accesul la finanțarea din fondurile publice. Astfel, sfera sancțiunilor ar trebui extinsă în contextul Moldovei nu doar la ceea ce ține de examinarea sancțiunilor penale, ci și la consolidarea numărului de sancțiuni administrative disponibile.

Al patrulea și ultimul punct, care este probabil una dintre principalele probleme, cel puțin din perspectiva noastră ca

OSCE / ODIHR, este aplicarea corectă și independentă a legislației în vigoare. Ne-am angajat cu autoritățile și instituțiile din Moldova să facem ordine în chestiunea finanțării partidelor politice de mai bine de 15 ani, cred, și ceea ce am dori să vedem în acest moment este o aplicare a legislației care a fost adoptată, lucru care ar fi important pentru a obține credibilitate în fața oamenilor.

Așadar, avizul comun al OSCE/ODIHR și al Comisiei de la Veneția îndeamnă instituțiile din Moldova să sporească în mod semnificativ supravegherea și aplicarea regulilor în finanțarea partidelor și campaniilor electorale. În acest sens, rolul Comisiei Electorale Centrale este un rol-cheie, iar CEC, ca organism alocat, ar trebui să primească suficiente resurse, inclusiv un număr corespunzător de personal specializat în audit financiar. Ceea ce se pare că nu este cazul acum - există un nivel foarte scăzut de profesionalizare în cadrul CEC a persoanelor care lucrează la auditarea rapoartelor financiare ale partidelor. Echipa este prea mică. Acest lucru ar fi un factor care ar consolida independența Comisiei de puterea politică. Aceste elemente sunt importante și ar trebui să fie în vigoare pentru a avea o aplicare eficientă a regulilor.

O legislație solidă nu este suficientă. Ceea ce trebuie să facem este să extindem grupul de persoane și organisme responsabile de modul în care folosim banii în procesele noastre politice, plecând de la rolul organizațiilor societății civile. În acest sens, vedem tendințe îngrijorătoare în întreaga regiune a OSCE și cred că este important ca guvernele noastre să sprijine activitatea ONG-urilor în eforturile de monitorizare, nu să le împiedice.

În același timp, jurnalismul de investigație ar trebui să fie protejat și încurajat independența lui, deoarece jurnaliștii fac un lucru important atunci când vine vorba despre a scoate la lumină rolul banilor în politică și responsabilitatea întregului sistem. În același timp, alegătorii, noi toți, avem responsabilitatea de a cere socoteală cu privire la procesele politice care au loc. Putem face acest lucru prin vot, prin acordarea votului negativ pentru anumiți candidați care nu sunt percepți ca fiind

curați și transparenți, dar și prin mici donații. Desigur, sistemele legislative pot favoriza acest comportament al donațiilor mici pentru partidele politice pentru a compensa aflul de donații mari ale donatorilor mari și influența lor asupra procesului politic. Acesta este, în același timp, și un semnal de participare activă a cetățenilor pe care probabil că trebuie să o redescoperim în țările noastre.

Ultimul punct se referă la partidele politice.

Cred că există o conștientizare a faptului că partidele politice trebuie să joace un rol mai puternic atunci când vine vorba de regulile democratice interne pe care le adoptă pentru ele însele. Nu ar trebui lăsate doar CEC sau organele de reglementare să efectueze auditul finanțării cheltuielilor partidelor politice în timpul campaniilor electorale și între campanii.

Partidele politice ar trebui să fie ele însele proactive în a-și verifica finanțele, să se

asigure de unde provin banii, să-și dezvăluie cheltuielile pe site-urile lor. Există exemple foarte bune de partide politice care încearcă să adopte principiile de transparență pentru a obține voturi, prin adoptarea unor coduri interne de integritate și transparență în ceea ce privește donațiile și cheltuielile. Deci, acestea sunt elementele aceluiași efort – de a menține un control mai puternic asupra finanțării partidelor politice.

Pavel Postică: Partidele de guvernare omit să raporteze toate cheltuielile

Directorul de programe de la asociația *Promo-Lex*, Pavel Postică, spune că în Republica Moldova situația la capitolul finanțarea partidelor politice s-a îmbunătățit în ultimii ani, totuși nu suficient, iar mai multe partide, în mare parte dintre cele aflate la guvernare, în rapoartele financiare omit să raporteze o parte din cheltuielile suportate.

Pavel Postică: Voi începe cu alegerile parlamentare din 2009, atunci când în cursa electorală s-au înscris circa 30 de concurenți electorali. Și întrebarea este cât au raportat acești concurenți pentru cheltuieli de transport și pentru remunerarea muncii? Ați ghicit – zero lei.

În 2016 la alegerile prezidențiale am avut o situație un pic mai bună – am avut raportate de către o bună parte dintre concurenții electorali și cheltuieli de transport, și

cheltuieli de remunerare a muncii, am avut chiar declarate și automobilele proprii care au fost utilizate gratuit în campaniile electorale. Evident că este vorba despre partide care nu sunt la guvernare. Dar totuși lucrurile s-au schimbat un pic spre bine.

Întrebarea este dacă noi suntem satisfăcuți cu toate aceste schimbări? Cu siguranță, nu. Pentru că noi până în prezent mai avem situația în care mai multe partide, în mare parte dintre cele aflate la guvernare, în rapoartele financiare omit să raporteze o parte din cheltuielile suportate. Noi ca societate civilă până la momentul de față depistăm cheltuieli care nu sunt declarate și care sunt vizibile cu ochiul liber. Ce trebuie să facem? Sunt câțiva piloni de bază pe care ar trebui să se sprijine reformarea unui sistem bun de finanțare a partidelor politice.

Primul pilon și principalul este interesul și presiunea din partea comunității internaționale. Noi nu am fi obținut acele rezultate pe care le avem în domeniul reformării reglementărilor interne cu privire la finanțarea partidelor politice dacă nu eram supuși unui control din partea CRECO, Consiliului European, Comisiei de la Veneția, OSCE/ODIHR. Pentru că toate misiunile respective au scos în evidență anumite lacune și au formulat anumite recomandări. Noi trebuie să recunoaștem că, cu toate criticile pe care le aducem politicienilor noștri, ei puțin câte puțin totuși cedează într-un final.

Trebuie să recunoaștem și faptul că Comisia Electorală Centrală a fost un promotor în ceea ce privește transparența finanțării partidelor politice. Pentru că cunoaștem cu toții că era Ministerul Justiției care controla finanțarea partidelor politice și Comisia Electorală care se ocupa de finanțarea campaniilor electorale. Și dacă la nivelul finanțării partidelor politice nu era niciun progres, la nivelul finanțării campaniilor electorale era un progres vizibil, cel puțin sub aspectul reglementărilor.

Un alt pilon este monitorizarea civică. Vorbim aici de rolul societății civile care a depus efort pentru ca lucrurile să curgă într-un regim destul de bun. Noi am început cu monitorizarea finanțării campaniilor electorale, după care am trecut la finanțarea partidelor politice. Și asta, pentru a pune un pic de presiune pe partidele politice, pentru că noi vrem să știm că partidele politice exact la fel de transparent

cum își gestionează fondurile proprii, exact așa vor gestiona și fondurile publice. Și dacă noi nu avem încredere că ele gestionează fondurile proprii corect și transparent, putem să avem dubii și în ceea ce privește gestionarea fondurilor publice.

Există părți bune în monitorizarea civică – noi încă putem activa, nouă încă nu ne-au închis cu totul gura, noi avem suport tehnic din partea partenerilor de dezvoltare. Dar există și părți mai puțin plăcute. Ceea ce scriem noi așa și rămâne să fie discutat doar între noi. Cu mici excepții, când, din când în când, autoritățile cedează și mai implementează câte o recomandare care vine de la societatea civilă.

Iar în special în ultimul timp noi suntem supuși unor campanii de discreditare, de denigrare a organizațiilor societății civile, pe motiv că ne implicăm în chestiuni politice. Da, evident, noi ne implicăm în chestiuni politice pentru că noi monitorizăm finanțarea partidelor politice. Este acesta un subiect politic? Evident că este.

Un alt aspect importat sunt investigațiile jurnalistice. Eu cred că noi nu am fi ajuns unde suntem la capitolul transparența finanțării partidelor dacă nu erau investigațiile jurnalistice. Dacă jurnaliștii de investigație nu găseau și nu scoteau în evidență cum angajații de la stat beneficiau de premii și a doua zi făceau donații la partide, dacă jurnaliștii nu găseau acele scheme de finanțare din off-shoruri sau de peste hotare a unor concurenți electorali; sau finanțări mai mari decât veniturile anuale pe care și le poate permite o familie nu doar cu un funcționar public, ci întreaga familie a acestuia.

Însă partea proastă este că partidele, atunci când s-au făcut aceste investigații, au început să se ascundă în spatele unor valori precum protecția datelor cu caracter personal. Trebuie să recunoaștem că aceste valori sunt unele cu adevărat democratice. Dar aici apare întrebarea logică – care este prioritatea: datele cu caracter personal sau interesul public, transparența?

Ultimii doi piloni au fost mai puțin dezvoltați. Vorbim în primul rând despre controlul reciproc din partea candidaților, concurenților și partidelor. Ei trebuie să se

monitorizeze reciproc, ei trebuie să depună contestații vizavi neregulilor pe care le depistează în activitatea contracandidaților. Cu regret, acest lucru încă nu funcționează bine în Republica Moldova.

În plus, noi avem deficiențe în aplicarea sancțiunilor. Progresul pe care l-am avut în acești ani – de la zero lei la cheltuieli în mare parte declarate – s-a făcut practic fără aplicarea sancțiunilor.

Și aș vrea să mă refer și la provocările care există pe moment. În primul rând, este vorba despre influența mediului de afaceri asupra politicului. Comisia de la Veneția în avizul său din primăvara acestui an a menționat foarte clar că una din principalele probleme pe care o poate genera trecerea la sistemul mixt este anume influența grupurilor din mediul de afaceri asupra politicianilor, asupra candidaților. Și dacă credeți cumva că asta nu este adevărat, vă rog să vă uitați la unul din ultimele proiecte de lege inițiate de conducerea actuală cu privire la decriminalizarea infracțiunilor economice. Deci, iată încă o dovadă a utilizării resurselor administrative.

O altă provocare ar fi slăbirea intenționată sau anihilarea anumitor autorități care ar trebui să se ocupe de controlul finanțării partidelor politice, de integritate. Avem aici o sumedenie de exemple. Avem Comisia Electorală Centrală, cu doar două funcții tehnice care trebuie să verifice nu doar finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, dar, ca sarcină principală, să gestioneze financiar Comisia. Și acest lucru, din punctul meu de vedere, este un fel de utilizare a resursei administrative.

În ceea ce privește influența banilor de la guverne și actori externi, aici rolul principal va reveni autorităților de control, pentru că noi, ca societate civilă, oricâte investigații nu am face, oricum nu avem acele capacități și acele posibilități pe care le au autoritățile de control din stat.

O altă provocare ține de prioritatea care ar putea fi acordată protecției datelor cu caracter personal vizavi de interesul public și transparența finanțării. Noi trebuie să avem o decizie foarte clară în acest sens.

Reglementările internaționale sunt bune, dar ele trebuie să fie aplicate în fiecare țară, pornind de la realitățile acelei țări.

Încă o provocare majoră valabilă în special pentru Republica Moldova, dar și pentru multe alte țări, este traseismul politic. Noi putem vorbi foarte mult despre prevenirea corupției, dar dacă vom continua să avem situații de perindări dintr-un partid în altul, în special după ce deputatul a fost ales, și nu vor fi niciun fel de sancțiuni pentru asta, eu cred că nu vom ajunge departe.

Și, nu în ultimul rând, noi până la urmă oricum trebuie să fim optimiști și să păstrăm o balanță între reglementări, sancțiuni și duritatea acestora. Pentru că, chiar dacă vom impune restricții foarte dure, cu sancțiuni, putem ajunge la situația în care partidele sau concurenții electorali pur și simplu vor neglija totul și vor continua să încalce toate regulile.

Și pe final vreau să menționez că noi, societatea civilă, suntem supuși unei campanii publice, uneori mai mascate, de discreditare. Partidele politice acuză ONG-urile că sunt corupte, că fac spălare de bani etc. Dar haideți să ne uităm la o astfel de situație interesantă. Partidele politice în Republica Moldova beneficiază de finanțare din partea donatorilor din momentul creării legii și funcționării partidelor politice. Până la momentul de față numărul maxim de donatori care a fost atins a fost de 5 mii de donatori, persoane fizice.

Pe de altă parte, pentru Republica Moldova abia în acest an Guvernul a pus la dispoziție mecanismul indirect de redirecționare a sumelor din impozitul pe venit la adresa organizațiilor neguvernamentale. Și chiar în primul an de implementare a acestui mecanism aproape 21 de mii de persoane au depus cereri ca cele 2 la sută din impozit să fie redirecționate către ONG-uri. 10 mii de persoane s-au dus la organul fiscal chiar dacă nu erau obligați să depună rapoarte financiare doar pentru a putea redirecționa aceste resurse pentru organizațiile neguvernamentale. Așa că noi putem să vorbim mult despre faptul cine este mai transparent, dar până la urmă trebuie să fie bună-credință și să dăm dovadă de respect reciproc.

Philip Dimitrov: Trebuie sporită capacitatea administrativă a Comisiei Electorale Centrale

Recent, Comisia de la Veneția și Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului, OSCE/ODIHR, a făcut publică opinia comună a acestor instituții cu privire la cadrul legal al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale.

În cadrul acestei opinii au fost scoase în evidență mai multe curențe în sistemul de finanțare a partidelor politice în Republica Moldova. Patru dintre cele mai importante țin de crearea unor condiții care ar permite finanțarea partidelor politice inclusiv de cetățenii care lucrează peste hotare și identificarea unui mecanism viabil în acest sens, stabilirea unor plafoane pentru donațiile private către partidele politice, consolidarea capacităților tehnice și politice ale Comisiei Electorale Centrale și creșterea numărului și tipurilor de sancțiuni pentru ilegalitățile comise de partidele politice.

Philip Dimitrov, membru al Comisiei de la Veneția, a vorbit și el la conferința dedicată finanțării partidelor politice și a subliniat că pentru Republica Moldova este fundamentală sporirea capacităților administrative și a independenței Comisiei Electorale Centrale.

■ **Philip Dimitrov:** Primul meu sfat este ca în tot ce încercați să faceți să nu descurajați pe oameni să candideze la alegeri. Există un număr de oameni răi în fiecare societate. Într-o democrație reprezentativă, este normal să avem și câțiva oameni răi în instituțiile reprezentative. Nu se poate evita acest lucru. Dar scopul este de a nu descuraja oamenii buni să candideze pentru anumite funcții. Dacă reușiți să-i convingeți pe toți că politica este întotdeauna murdară și că totul e rău acolo, oamenii buni nu vor candida și cei care veți avea de pierdut veți fi chiar voi.

Al doilea sfat - nu-i descurajați pe alegători să voteze. Dacă reușiți să-i

convingeți că totul este decis din start și că marii donatori și oligarhi au cumpărat totul, oamenii nu vor merge la vot și șansele dvs. de a câștiga alegerile vor scădea.

Al treilea sfat – nu încercați să fiți perfecți. Dacă încercați să fiți perfecți, vă vor găsi în mod sigur greșeli și, ceea ce este și mai rău, nu veți putea realiza ideile bune pe care le aveți. Deci, fiți realști.

Revenind la opinia comună a OSCE/ODIHR, aș dori să vă dau un exemplu de problemă ridicată atunci când am efectuat o vizită în țara dvs. - a fost vorba despre posibilitățile pe care oamenii le au să doneze din veniturile pe care le-au obținut din străinătate. Înțeleg motivul - fiecare guvern dorește să impoziteze veniturile și oamenii pot încerca să evite impozitarea. Oamenii trebuie să declare veniturile din străinătate și să plătească impozite, lucru pe care nu doresc să-l facă. Dar, din punct de vedere realist, aceasta este treaba Ministerului de Finanțe. Dacă mențineți o astfel de reglementare, nu veți obține taxe suplimentare și veți pierde și contribuțiile care pot fi importante pentru dezvoltarea

normală a partidelor.

Un alt subiect a fost cel legat de voluntari. A existat o propunere ca munca voluntară să fie calculată drept donație. Înțeleg foarte bine că va exista o serie de cazuri în care oamenii se vor preface că sunt voluntari și vor fi plătiți cu bani negri. Acest lucru se întâmplă în viața reală.

Cu toate acestea, ar fi bine să nu blocați această propunere, pentru că veți crea impresia că oamenii nu au posibilitatea să facă voluntariat și că a face voluntariat din toată inima pentru un partid nu este o idee bună. Și atunci cum să ne mai putem aștepta ca oamenii să se implice și să-și aducă contribuția din suflet la alegeri?

O altă problemă este plafonul pentru donații. Acesta este un lucru pe care fiecare țară trebuie să-l decidă - dar donațiile ar trebui să fie rezonabile. Nu trebuie să descurajați pe cei care pot dona sume mici de bani pe motiv că alți oameni vor face contribuții mai importante. Pe de altă parte, a fi bogat nu este o crimă în sine – tendința de a declara orice persoană care are bani drept criminal este o tendință comunistă. În unele cazuri este valabil, dar numai în unele cazuri. Deci, ar trebui să existe și o limită rezonabilă pentru aceste donații.

Și, bineînțeles, am avut și o serie de alte recomandări, dar aș vrea să subliniez în mod special una – este vorba despre sancțiuni. Rușinea și frica de pedeapsă sunt argumente rezonabile pentru a face

lucruri bune. Asta a fost în ultimii 7-8 mii de ani și nu știu cum va fi în viitor. Așadar, pedeapsa ar trebui să fie tangibilă. Și o altă recomandare a noastră a fost ca sancțiunile să fie clarificate și impuse astfel încât să fie corecte.

Cea mai mare parte a recomandărilor se referă la Comisia Electorală Centrală. Ideea de a-i spori capacitatea administrativă este o idee bună. În cadrul conferinței am auzit întrebări și răspunsuri despre ceea ce poate și ce nu poate face Comisia. De fapt, membrii acesteia au dreptul să ceară

mai multe lucruri, dar problema este dacă vor primi un răspuns rezonabil. Dar ei vor putea face verificări doar dacă vor avea o capacitate administrativă suficientă. Există temeri că, dacă membrii Comisiei reprezintă partide politice, acesta este un lucru este rău.

Totuși, în multe țări din UE practica este de a numi în organul electoral persoane din diferite partide reprezentate în parlament. Și, în plus, în orice țară este foarte dificil de găsit oameni care sunt absolut imparțiali din punct de vedere politic. Mai degrabă

ar fi să se opteze pentru un echilibru. Dar un lucru este absolut important – partidele care delegă reprezentanții lor ar trebui să găsească oameni cu caracter, oameni cu integritate și onoare, pentru că în caz contrar lucrurile se pot întoarce împotriva lor. Cineva care a înșelat astăzi în favoarea ta, mâine te poate înșela pe tine. Cineva care a lovit în tine azi, mâine poate lovi pe altcineva. Și vă pot spune din experiența proprie: ori de câte ori cineva încearcă să trișeze în numirea persoanelor potrivite în poziția potrivită, în final acel cineva inevitabil pierde jocul.

Sergiu Lipcean: Partidele din Republica Moldova nu sunt interesate de transparentizarea finanțării

Expertul IDIS Viitorul, Sergiu Lipcean, spune că subiectul finanțării partidelor politice este important pentru că finanțarea netransparentă duce la abuzuri și la denaturarea proceselor democratice.

■ **Lina Grău:** De ce se discută atât de mult despre finanțarea partidelor politice? De ce subiectul ar trebui să ne intereseze?

■ **Sergiu Lipcean:** Bani în politică întotdeauna au fost un subiect important, din simplul motiv că într-un sistem democratic aceștia pot submina unul dintre principiile fundamentale care este egalitatea votului, principiul *o persoană – un vot*. În momentul în care anumite persoane prin contribuții substanțiale pot să influențeze procesul decizional, se produce această încălcare a egalității votului. Iată de ce se consideră că aceste persoane care contribuie substanțial la campaniile electorale pot submina procesul democratic.

Pe de altă parte, avem o situație în care persoanele sunt îndreptățite să contribuie la finanțarea campaniilor și a partidelor politice, contribuție care reprezintă de fapt o formă de asociere politică care este unul dintre drepturile fundamentale ce trebuie să fie respectat într-o societate democratică. Problema întotdeauna se rezumă la întrebarea: cât de mult este

posibilă o asemenea contribuție fără a denatura competiția electorală și ulterior procesul de adoptare a deciziilor?

Pentru că ingerințele în procesul de luare a deciziilor ar putea denatura alegerea pe care a făcut-o poporul, în cazul în care donatorii care contribuie cu resurse substanțiale la campaniile electorale ar putea ulterior să beneficieze de anumite privilegii, facilități din partea statului, de servicii, de contracte publice. Acest lucru distorsionează nu doar

procesul democratic, ci și competiția economică, contribuie la instaurarea unor monopoluri, oligopoluri, care în ultimă instanță vor afecta viața de zi cu zi a cetățenilor – prin servicii mai mari, prin bunuri cu un cost mai mare și servicii mai proaste. Și asta, pentru că prin intermediul contribuțiilor politice unele firme ajung să beneficieze de anumite facilități de la stat.

Și în acest context reglementarea contribuțiilor și în general a finanțării

campaniilor electorale în particular reprezintă un aspect relevant.

■ **Lina Grău:** În acest context, la conferința cu privire la finanțarea partidelor politice s-a menționat că în Republica Moldova acest plafon de contribuții, deși există, este totuși exagerat de mare.

■ **Sergiu Lipcean:** De ce este considerat mare acest plafon? O contribuție anuală admisă pentru persoanele fizice este de 200 de salarii medii pe economie, iar pentru persoanele juridice – de 400 de salarii medii. Ceea ce înseamnă că o persoană fizică poate contribui cu aproape 100 mii euro pe an la bugetul unui partid politic, iar o persoană juridică – cu aproape 200 mii euro. Asta, având în vedere că salariul mediu lunar este de 250 de euro.

În asemenea circumstanțe este evident că astfel de contribuții sunt disproporționate, mai ales având în vedere că Republica Moldova este una din cele mai sărace țări, cu un nivel mare de corupție. Asemenea plafoane legale oferă posibilitatea unor companii și firme să contribuie cu sume generoase și este evident că acestea o fac nu din motive ideologice, ci pentru a obține în schimb careva beneficii care în ultimă instanță se vor reflecta negativ asupra tuturor cetățenilor.

Ideea inițială a stabilirii acestor plafoane era de a face procesul electoral mai curat, mai echitabil și mai supus unor influențe diverse, nu doar din partea unor donatori mari care denaturează procesul electoral. În contextul reformei sistemului electoral, aceste plafoane, care erau și mai mari, s-au micșorat. Dar una din problemele care există și care a fost evidențiată în opinia Comisiei de la Veneția și OSCE este că asemenea plafoane înalte contribuie de fapt la crearea unor posibile dependențe a candidaților locali de anumite interese înguste.

Legislatorul din Republica Moldova a coborât aceste plafoane. Dar acestea totuși rămân relativ permissive, mai ales în

contextul circumscripțiilor uninominale, din simplul motiv că acordă posibilitatea ca un candidat care va concura într-o circumscripție să acumuleze banii relativ ușor – adică nu de la mai mulți donatori. El nu trebuie să depună mult efort să acumuleze resursele financiare pentru campanie de la un număr extins de oameni, ceea ce de fapt ar reflecta suportul unor potențiali alegători pentru campania sa. În cazul de față el se poate limita la o mână de oameni. Evident că acest candidat ulterior va trebui să ofere careva beneficii în schimb acestor donatori și astfel va periclita interesul public.

■ **Lina Grău:** Care este recomandarea Dvs. în această situație? Care ar fi varianta optimă în care un număr cât mai mare de cetățeni să participe la viața publică?

■ **Sergiu Lipcean:** În condițiile Republicii Moldova este dificil de fixat un plafon rezonabil care ar permite un echilibru dintre capacitatea de contribuție a mai multor oameni, iar pe de altă parte nu ar crea dependența dintre candidați și donatori. Întotdeauna acesta este un subiect iminent politic, dependent de o decizie politică.

Dar modul în care în Republica Moldova până în acest moment au fost fixate aceste plafoane vorbește despre faptul că partidele politice nu sunt interesate. Ele sunt interesate să acumuleze bani de la un număr de persoane foarte îngust, fără a depinde de un număr extins de donatori. În general, pentru a acumula resurse financiare de la un număr mare de persoane, dacă sunt plafoane mici, trebuie să depui mult efort. Respectiv, partidele politice și candidații nu sunt interesați să depună acest efort, mai ales că acum le-au fost dați și bani de la stat.

■ **Lina Grău:** Ce trădează acest comportament al partidelor, din punctul Dumneavoastră de vedere?

■ **Sergiu Lipcean:** Acest comportament trădează nedorința clasei politice de a se democratiza, de a accepta o participare

politică mai largă și intenția de a beneficia de resursele publice doar pentru un cerc îngust de persoane pe care aceste partide politice le reprezintă.

■ **Lina Grău:** Ați amintit despre finanțarea de la buget. De ce este nevoie într-un stat democratic de această finanțare de la buget pentru partide și în ce măsură este folosit corect acest mecanism în Republica Moldova?

■ **Sergiu Lipcean:** Două raționamente justifică finanțarea de la buget. În primul rând, faptul că partidele sunt instituții democratice care promovează interesul public. Respectiv, pentru a reduce corupția politică și dependența partidelor de donatorii mari, partidelor li se oferă suport bugetar pe care acestea îl pot folosi pentru instruire, pentru a-și extinde infrastructura, pentru activitatea politică în general, pentru a comunica cu cetățenii și așa mai departe.

Furnizarea banilor publici către partide este justificată în baza acestor argumente normative. Nu întotdeauna a fost așa, dar acum tot mai mult se acceptă această idee – că din motivul existenței corupției politice partidele ar deveni astfel mai puțin dependente de banii privați, ar fi mai responsabile și mai înclinate să respecte interesul public.

În Republica Moldova avem un paradox. Din momentul în care a început implementarea subvențiilor bugetare și partidelor li s-au oferit bani de la buget, au fost schimbate și regulile referitoare la contribuțiile private. Dacă până acum partidele puteau acumula din donații 0,2 procente din veniturile provenind de la buget, din 2016 acest plafon a fost ridicat la 0,3 la sută. Deci, partidele pe de o parte iau bani de la buget, iar pe de altă parte li se oferă posibilitatea să atragă și mai multe contribuții private. Și acest lucru mi se pare un pic disproporționat.

Ideea era că pentru a reduce contribuțiile private pe ansamblu, partidelor li se dau bani de la stat. Iar la noi asistăm la un

paradox, la o situație în care banii oferiți de buget nu-și ating scopul de a reduce dependența partidelor de interesele private și de banii care vin de la anumite companii și firme.

■ **Lina Grău:** Ați spus că partidele nu sunt interesate să lucreze în interesul societății, în sensul că nu sunt interesate să contacteze cu cât mai mulți oameni. Unul dintre vorbitorii de la conferință spunea că există acest fenomen, și nu doar în Republica Moldova, atunci când la putere se vine ca într-un business pentru a acumula resurse și a controla puterea în interes propriu. De ce se ajunge la această situație și cum putea să ieșim din această formulă?

■ **Sergiu Lipcean:** Într-un fel este un cerc vicios. Situația în care elitele politice sunt detașate de interesul public nu este una specifică doar Republicii Moldova. Și în țările vecine – România, Ucraina – am asistat de asemenea la fenomene similare. Totuși există exemple în care, prin mobilizare socială, prin presiune contantă asupra politicienilor, prin proteste, prin acțiuni de mobilizare socială mai largă politicienii sau anumite partide care sunt într-adevăr percepute ca fiind extrem de corupte sunt penalizate în ultimă instanță în procesul de vot.

Nu sunt foarte multe, dar totuși există asemenea povești de succes, inclusiv

în spațiul post-sovietic, în care în cazuri de abordare de prădător, adică atunci partidele vor să acumuleze cât mai mult, să exploateze statul și resursele publice într-o măsură excesivă, cetățenii se mobilizează și dau un răspuns acestor partide.

Din păcate la noi în Republica Moldova nu putem să constatăm o asemenea mobilizare socială, din mai multe motive. Nu doar finanțarea propriu-zisă contribuie la crearea unui mediu favorabil pentru ca cetățenii să se mobilizeze. Contează și cum funcționează mass media, dar și alți factori.

Respectiv, în cazul Republicii Moldova este dificil de a genera o asemenea masă critică pe moment pentru a riposta la un asemenea comportament. Acest comportament derivă și din cadrul normativ creat care este destul de permisiv, dar și din comportamentul partidelor, din practicile care s-au utilizat de foarte mult timp, iar partidele deocamdată nu se pot acomoda la cadrul normativ care devine mult mai restrictiv. Partidele sunt obișnuite să opereze în contextul mai vechi, când nu exista control, când nu existau restricții. Și în acest context e nevoie de timp.

Cadrul normativ în sine nu poate soluționa imediat asemenea probleme. Din 2008 până în prezent noi observăm că ne-am mișcat un pic înainte, dar în anumite momente critice, cum este transparența de exemplu, vedem că partidele au anumite

reacții atunci când societatea civilă se mobilizează. Sau în cazul jurnaliștilor de investigație, care au demonstrat de foarte multe ori că sumele mari care se acumulează nu sunt bani curați. Reacția partidelor de la noi a fost de a îngreuna accesul la informație și a introduce diferite restricții, sub anumite prețuri.

De exemplu, acestea se prevalează de datele cu caracter personal. Acest lucru în anumite circumstanțe ar putea fi justificat, dar trebuie clarificat când, cum și de ce se poate face apel la caracterul secret al acestor date.

În contextul în care totuși avem finanțare publică și partidele iau anual pentru un singur vot suficienți bani pentru a-și asigura supraviețuirea politică, pentru a-și desfășura activitățile statutare, cred că partidele ar trebui să plătească un preț mai mare în ceea ce privește transparența și controlul finanțării, mai ales la capitolul utilizarea banilor publici, adică să dea socoteală cum sunt cheltuite subvențiile bugetare, în ce scop și așa mai departe.

Deocamdată nu avem niciun control asupra modului în care se utilizează acești bani și nu se știe când vom avea, deoarece Curtea de Conturi este cea care trebuie să supravegheze modul în care partidele cheltuiesc banii publici și la moment nu există nicio instituție care în realitate poate să supravegheze eficient acest proces.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrine în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.